

ترجمه‌های «مانیفست کمونیست» به فارسی

و

سید محمد دهگان

سید قاسم یا حسینی

نشر پیام احمدی

تهران، ۱۳۹۸

سرشناسه: یاحسینی، سیدقاسم، ۱۳۴۴ -
 عنوان و نام پدیدآور: ترجمه‌های «مانیفست کمونیست» به فارسی و سیدمحمد دهگان / سیدقاسم یاحسینی.
 مشخصات نشر: تهران: پیام امروز، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۳۷۵ ص: مصور.
 شابک: ۶-۲-۹۹۸۶۲-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 موضوع: دهگان، سیدمحمد، ۱۳۲۰-۱۳۲۰.
 موضوع: مارکس، کارل، ۱۸۱۸-۱۸۸۳ م. مانیفست حزب کمونیست
 موضوع: Marx, Karl, 1818-1883. Manifest der Kommunistischen Partei
 موضوع: انگلس، فریدریش، ۱۸۲۰-۱۸۹۵ م. مانیفست حزب کمونیست
 موضوع: Engels, Friedrich, 1820-1895. Manifest der Kommunistischen Partei
 موضوع: بیانیه‌های سیاسی
 موضوع: Political manifestos
 موضوع: کمونیسم
 موضوع: Communism
 رده‌بندی کنگره: HX ۱۰۵
 رده‌بندی دیویی: ۳۲۲ / ۷۱۰
 شماره کتابشناسی ملی: ۷۱۰۹۱۱

نشر پیام امروز

ترجمه‌های «مانیفست کمونیست» به فارسی

و
سیدمحمد دهگان

سیدقاسم یاحسینی

ناشر: پیام امروز

طرح جلد: ابراهیم حقیقی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: باختر - چاپ و صحافی: معرفت

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

نشانی ناشر: تهران، خیابان لبافی‌نژاد، بین فروردین و فخررازی، شماره ۲۰۰، طبقه اول - تلفن: ۶۶۴۹۱۸۱۷

شابک: ۶-۲-۹۹۸۶۲-۶۰۰-۹۷۸

Payam_emrooz@yahoo.com

فهرست

۹	مقدمه
۲۱	بخش اول: «مانیفست کمونیست» و ترجمه‌های آن به فارسی
۱۵۷	بخش دوم: نگاه به زندگی سیاسی و کارنامه فکری محمد دهگان
۲۲۹	بخش سوم: یادگار کارل مارکس، نخستین ترجمه مانیفست به زبان فارسی
۲۵۷	بخش چهارم: ترجمه‌ها
۳۰۹	پیوست: لادین اسفندیاری
۳۲۷	نمایه
۳۳۹	اسناد
۳۶۷	منابع و مآخذ

مقدمه

بخش این دفتر، ضرر، مروری است اجمالی بر ترجمه‌های متعدد فارسی «مانیفست حزب کمونیست» نوشته مشترک کارل مارکس و فردریک انگلس از عصر مشروطیت تا امروز. باید اعتراف کنم که چندین سال بود نوشتن و داشتن این مطلب، پاک‌تریاد، عاظم رفته بود! چندی پیش، دست‌نویس اولیه این مقاله را به طور اتفاقی در من، پناه‌ای در آرشیوم پیدا کردم. تاریخ تألیفش فروردین ۱۳۷۴ بود! مطابق به بسیاری گفته شده بود و در برخی مسائل تحلیلی دیدم اگر امروز می‌خواستم این مقاله را از نو بنویسم، طور دیگری می‌نوشتم و از منابع دیگری استفاده می‌کردم. ناچار، برای درآمد کردن مقاله، شروع به تحقیق و پژوهش دوباره کردم. اصل دست‌نویس، حدود ده صفحه بود، اما در شکل نهایی، با عکس‌ها و کلیشه‌ها، حدود صد صفحه شد! برخی از مطالب و منابع، به صورت پی.دی.اف. در فضای مجازی و اینترنت در دسترس بودند و همین کار را آسان و سریع کرد.

با وجود جستجوی فراوان در کتابخانه‌های شخصی و عمومی، احتمال می‌دهم هنوز هم ترجمه‌های دیگری از مانیفست حزب کمونیست در زبان فارسی وجود دارد که از چشم من دور مانده و در این تحقیق معرفی نشده است. از خوانندگان محترم تقاضا دارم اگر ترجمه ناشناخته و معرفی نشده‌ای سراغ دارند و یا برخورد کردند، از سر علم دوستی لطف کرده و به آدرس ناشر ارسال کنند.

در خلال بازخوانی آن مقاله، به ذهنم رسید متن نخستین ترجمه مانیفست حزب کمونیست، که توسط سید محمد دهگان صورت گرفت و به شکل ناقص

و ناتمام با عنوان «بیانیه کارل مارکس» در سال دوم روزنامه طوفان، به صاحب امتیازی فرخی یزدی در تهران منتشر شد، را یافته و ضمیمه مقاله ام کنم. برای این کار، توسط دوستی به کتابخانه مجلس شورای اسلامی مراجعه و پی.دی.اف. سه سال اول روزنامه طوفان را به دست آوردم.

در آغاز به طور دقیق نمی دانستم این ترجمه با چه نام و عنوانی و در کدام سال، و شماره‌های روزنامه طوفان به طبع رسیده است. پرس و جواز برخی از دوستان مطلع یا متخصص در زمینه تاریخ مارکسیسم در ایران نیز، عملاً راه به یایی نبرد... ناچار کل صفحات و شماره‌های سال‌های اول و دوم این روزنامه را به دقت و دقت فححه جستجو کردم. بالاخره مطلب مورد نظر را در سال دوم و شماره هشت تا چهاردهم روزنامه طوفان یافتیم.

در خلال جستجو، در سال اول روزنامه طوفان، چندین مطلب مهم و با ارزش دیگر در باب تاریخ سوسیالیسم، اهمیت سوسیالیسم و طرحی برای سوسیالیستی کردن ایران و ترجمه نوشته‌ای از «پاتکین، نظریه پرداز و آنارشیزم معروف به اسم «تمول عالم و کفاف آن برای انسان» براد نوع بشر را جلب کردند. با توجه به اهمیت این مقالات، در یغم آمدن به نگارم. با توجه به علاقه و فعالیت‌های سوسیالیستی و کمونیستی سیدمحمد دهگان و ضامن همکاری‌های او با روزنامه طوفان، علی القاعده این مقالات و آن ترجمه را به یادگار او بوده باشند. مقاله چند قسمتی کروپاتکین از یک نظر حائز اهمیت است و آن اینکه ناظر این مقاله بلند از معبود مطالبی است که از یک نظریه پرداز آنارشیزم در آفرین، سال‌های حکومت قاجار به فارسی ترجمه و در چند قسمت در روزنامه طوفان به عنوان طرقدار سوسیالیسم و دارای مواضع کمونیستی و مارکسیستی بود، چنانچه منت سرشده است. شاید رنگ ضد حکومتی و قوی سوسیالیستی این مقاله، انگیزه مترجم مارکسیست - لنینیست برای ترجمه آن به فارسی و انتشارش در یک نشریه طرفدار سوسیالیسم و بلشویسم بوده است. برای محققانی که درباره نخستین آشنایی ایرانیان با اندیشه‌ها و نوشته‌های آنارشیزمی تحقیق و پژوهش می‌کنند، این مجموعه مقالات می‌تواند جالب و ارزشمند باشد.

درباره ترجمه مانیفست کمونیست، یا به قول مترجم آن - سید محمد دهگان - «بیانیه کارل مارکس» و اساساً رابطه روزنامه طوفان با حزب کمونیست ایران، توضیحاتی لازم است که در زیر به طور فشرده به آن می‌پردازم: علی‌رغم گذشت بیش از یک قرن و اندی از فعالیت کمونیست‌ها در ایران، و با وجود انتشار آثار مختلف و متنوع در این زمینه، به دلیل استبداد سیاسی در ایران و ماهیت مخفی و پنهان فعالیت‌های کمونیستی و مارکسیستی در ایران، اطلاعات و آگاهی مردم در باب «حزب کمونیست ایران»، چندان زیاد و دقیق نیست. فقدان آگاهی‌ها، به خصوص در باب تلاش و تکاپوهای کمونیست‌های ایرانی در آغاز به‌کار، رسیدن رضاشاه پهلوی، بیشتر و ملموس‌تر است.^۱ در مواردی، مورخانی نمی‌توانند خطوط کلی مراکز، اشخاص و نشریات وابسته به کمونیست‌های ایرانی در این دوره را ترسیم کنند.

یکی از موضوعات مهم و هم‌چنان کمتر مورد توجه و مطالعه قرار گرفته در زمینه فعالیت‌های کمونیستی در ایران عصر رضاشاه، ترجمه‌ها، تألیفات، منشورات و تلاش‌های تئوریک آنان در جهت شناخت و شناساندن اندیشه‌های سوسیالیستی، کمونیستی، مارکسیستی و بلشویکی می‌باشد. مطالعه در این باره هنوز در آغاز راه است و منابع متعددی، خصوصاً در نشریات چند سال اول

۱. درباره فعالیت‌های کمونیستی در اوایل به قدرت رسیدن رضاشاه پهلوی نگ: - سرهنگ زیبایی [؟]، کمونیسم در ایران، تاریخ مختصر کمونیست‌ها در ایران از اوایل مشروطیت تا فروردین ماه ۱۳۴۳، بی‌نا، چاپ اول، تهران ۱۳۴۳.
- ت. ا. ابراهیموف پیدایش حزب کمونیست ایران، ترجمه، ر. رادینا، تهران، گونش، چاپ اول، ۱۳۶۰.
- کاوه بیات و مجید تفرشی، (به‌کوشش)، خاطرات دوران سپهری شده، (خاطرات و اسناد یوسف افتخاری)، فردوس، چاپ اول، تهران ۱۳۷۰.
- کاوه بیات، فعالیت‌های کمونیستی در دوره رضاشاه (۱۳۱۰-۱۳۰۰)، سازمان اسناد ملی ایران، چاپ اول، تهران ۱۳۷۰.
- حسین فرزانه، پرونده ۵۳ نفر، انتشارات نگاه، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۲.
- حمید احمدی، تاریخچه حزب کمونیست ایران همراه با اسناد نویافته، انتشارات باران، سوئد ۱۳۷۳، [چاپ خارج از کشور].
- اردشیر آوانسیان، خاطرات، مؤسسه فرهنگی - انتشاراتی نگره، چاپ اول، تهران ۱۳۷۶.

به قدرت رسیدن رضاشاه، باید دیده و تحلیل شوند.^۱

پرسش این است که: کمونیست‌های ایرانی در فاصله پس از پایان جنگ جهانی اول تا روی کار آمدن سلسله پهلوی و استقرار یک دیکتاتوری خشن نظامی، چه تکاپوهایی در زمینه ترجمه و نگارش مطالب تئوریک و نظری داشتند و منابع عمده ترجمه‌های آنان چه بوده است؟ به عبارت دیگر، «گفتمان چپ» در ایران، چگونه شکل گرفت و موقتاً توسط رژیم میلیتاریستی رضاشاه غم‌نویز اعلام شده و ملاً سرکوب شد؟

سخن به این پرسش دشوار، هدف من در این تحقیق نمی‌باشد. مقصود من در این مجال، مخدوم خط معرفتی اجمالی یک جریان فکری نسبتاً قوی است که در روزنامه، ای دست‌چسب «طوفان» و «حقیقت» گرد هم آمدند که هدفشان آشنا کردن مردم ایران با «عول»، تاریخ و مبانی سوسیالیسم و ترجمه و معرفی برخی از آثار کلاسیک شده در این زمینه بود. موضوعی که چنان‌که باید تا امروز، مورد شناسایی و تحلیل مورخان ارک‌بست و پژوهشگران تاریخ کمونیسم و مارکسیسم در ایران قرار نگرفته است. در چنان فضای فکری و گفتمانی بود که بخش‌هایی از کتاب مانیفست حزب کمونیست نیز به فارسی ترجمه و برای نخستین بار به طور علنی در یک نشریه فارسی‌زبان چاپ تهران، به طبع رسیده و آزادانه، البته بدون نام مترجم، منتشر شد.

اگرچه سوسیال دموکرات‌های ایران، در فاصله تقرب مشروطیت تا جنگ جهانی اول و حتی اندکی پس از آن، کارنامه درخشانی دارند که در چند دهه اخیر، مورد مطالعه و پژوهش محققان و مورخان ایرانی و خارجی قرار گرفته است،^۲ اما این انقلاب روسیه شوروی در اکتبر ۱۹۱۷ میلادی و ظهور «سوسیسم»

۱. یکی از تازه‌ترین مطالعات عمومی در همین باره، کتاب زیر می‌باشد:

- محمدعلی احمدی، گفتمان چپ در ایران (دوره قاجار و پهلوی اول)، ققنوس، چاپ اول، تهران ۱۳۹۶.

۲. درباره فعالیت‌های سوسیال دموکرات‌های ایران در انقلاب مشروطه تا جنگ جهانی اول نگ:

- خسرو شاکری، پیشینه‌های اقتصادی-اجتماعی جنبش مشروطیت و انکشاف سوسیال دموکراسی، اختران، چاپ اول، تهران ۱۳۸۴.

- محمدحسین خسروپناه، نقش آرامنه در سوسیال دموکراسی ایران، پردیس دانش و شرکت نشر و پژوهش شیرازه، چاپ اول، تهران ۱۳۸۸. ←

که فعالیت‌های کمونیستی را در ایران وارد مرحله جدی و جدیدی کرد. می‌دانیم که دست‌کم از دوران مشروطیت، جمعی از روشنفکران و حتی کارگران ایران، مسلمان و ارمنی، کم و بیش با تفکر بلشویکی و مارکسیستی آشنا بودند،^۱ اما پیروزی بلشویک‌ها در اکتبر ۱۹۱۷ میلادی به رهبری ولادیمیر لنین بود که اذهان عمومی را به این انقلاب جلب و موج تازه‌ای در ایران نسبت به اندیشه‌های کمونیستی، مارکسیستی و بلشویکی ایجاد کرد.^۲

در همین راستا برخی از هواداران انقلاب اکتبر و عناصر قدیمی بلشویک و ک‌ریست، در برخی از شهرهای شمالی ایران شروع به فعالیت کردند. در تهران نیز، چند سال مس‌تل کمونیستی، به تکاپو افتاده و با ایجاد تشکیلاتی مخفی و انتشار تریات پوششی و حتی علنی، عملاً گام در راه سوسیالیستی و بلشویکی

→ محمد حسین خراسانی، «تاریخ بلشویکیان گرایشی در سوسیال دموکراسی ایران ۱۳۲۷-

۱۲۸۹ ه. ش.، نشر شیرازه، چاپ اول، تهران، ۱۳۹۵.

۱. درباره حضور کارگران ایرانی در قفقاز و آذربایجان با تشکیلات و اندیشه‌های بلشویکی، قبل از پیروزی انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ میلادی، سید جعفر پیشه‌وری، «تاریخچه حزب عدالت، انتشارات علم، چاپ اول، تهران ۱۳۵۹.

→ ز. عبدالله یوف، «طبقه بورژوا و طبقه کارگران» از: «منازع در چارلز عیسوی، تاریخ اقتصادی ایران (۱۲۱۵- ۱۳۳۲ ه. ق.)»، ترجمه، یعقوب آژند، نشر چشمه، چاپ دوم، تهران ۱۳۸۸.

→ گ. س. آروتنیان، «انقلاب ایران و بلشویک‌های ماوری قفقاز»، محمد نایب‌پور، مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی، چاپ اول، تهران ۱۳۸۵.

→ باکو و انقلاب مشروطه ایرانی، انتشارات سفیر اردهال با همکاران، «تاریخ و فرهنگ دیار کهن»، چاپ اول، تبریز ۱۳۹۶.

۲. درباره تأثیر انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ میلادی بر جنبش‌های کمونیستی و بلشویک در ایران، نگ: «انقلاب اکتبر و ایران، مجموعه سخنرانی‌های سمینارهای علمی حزب سوسیالیست ایران»، انتشارات حزب توده ایران، چاپ اول، بی‌جا ۱۳۴۶.

→ نورالدین کیانوری، «انقلاب اکتبر و ایران»، انتشارات نوین، [چاپ خارج از کشور، لایپزیک آلمان] چاپ اول، ۱۳۵۴.

→ ون. پلاستون، شرکت ایرانیان در انقلاب اکتبر، در: خسرو شاکری، به‌کوشش، اسناد تاریخی جنبش کارگری، سوسیال دموکراسی و کمونیستی ایران، ج ۲۰، پادزهر، چاپ اول، ۱۹۸۴.

→ خسرو شاکری، «میلاد زخم (جنبش جنگل و جمهوری شوروی سوسیالیستی ایران)»، ترجمه، شهریار خواجه‌ان، نشر اختران، چاپ اول، تهران ۱۳۸۶.

→ محمد حسین خسروپناه و الیور باست، «فرقه عدالت ایران از جنوب قفقاز تا شمال خراسان، پردیس دانش و نشر و پژوهش شیرازه کتاب، چاپ اول، تهران ۱۳۸۸.

کردن ایران گذاشتند.^۱

یکی از این تشکیلات مخفی، هسته‌ای بود که گرد روزنامه طوفان دور هم آمدند. هسته‌ای که با وجود گذشت یک قرن، هنوز هم چندان شناخته شده نیستند. روزنامه طوفان در فضای فکری متأثر از پیروزی انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ و سلطه سیاسی و فکری بلشویک‌ها منتشر شد. می‌دانیم که این روزنامه، دست کم با واسطه سیدمحمد دهگان، با حزب کمونیست ایران (حزب عدالت سابق)، همچنین اتحادیه مرکزی کارگران تهران و ایران در ارتباط بوده است.^۲ همچنین شخص محمد فرخی یزدی، به نوشته خودش، با برخی از اعضای برجسته حزب کمونیست ایران، مثل ابوالقاسم ذره، دوستی قدیم و معاشرت داشته است.^۳

از جزئیات مربوط به فکری، سیاسی و تشکیلاتی محمد فرخی یزدی در جنگ جهانی اول تا سرگرمی، اطلاعات چندانی نداریم و هنوز نقاط تاریک و روایت ناشده فراوانی وجود دارد که باید جستجو، روشن و روایت شوند.^۴ یکی از

۱. تاریخ فعالیت‌های ده ساله کمونیست‌های ایران در تهران در فاصله سال‌های ۱۲۹۶ تا ۱۳۰۶، ازجمله سوره‌های بکری است که هنوز مورد مطالعه همه جا به و مستند قرار نگرفته است.

۲. تاریخچه نهضت کارگری در ایران، مندرج در: سروش گری، اسناد تاریخی جنبش کارگری، سوسیال دموکراسی و کمونیستی ایران، انتشارات علم، چاپ دوم، تهران ۱۳۵۹، ج ۱، ص ۱۶۶. همچنین نگ: بزرویه دهگان، محمد دهگان یکی از مترجمان مانیفست به فارسی، مجله چیستا، شماره‌های ۲۶۶ و ۲۶۷، دی و بهمن ۱۳۸۸، صص ۱۱۸ و ۱۲۱.

۳. فرخی یزدی در سفرنامه خود به روسیه شوروی درباره سابقه دوستی و معاشرت با ابوالقاسم ذره نوشته است:

«... نزدیکی آن میدان طرف دست چپ کوچه‌ای است که قدیم‌ترین دوست‌های من در آنجا حساس من «ذره» منزل دارد. با او برای گردش و تماشا در میدان‌ها و خیابان‌ها تفریح کد می‌کنیم. هر جا سخن می‌گفتیم... نگ»

— رضا آذری شهرضایی، فرخی یزدی، سرانجام یک رؤیای سیاسی، پردیس دانش، چاپ اول، تهران ۱۳۹۳، ص ۷۴.

۴. برای یک زندگی‌نامه نه چندان دقیق و توأم با نگاهی رمانتیک و احساساتی به فرخی یزدی نگ: غلامرضا محمدی - حسین مسرت، شاعر لب دوخته، زندگی و مبارزات فرخی یزدی، چاپ اول، یزد ۱۳۷۸.

در کتاب زیر، محقق ارجمند آقای رضا آذری شهرضایی با تکیه بر مطبوعات عصر رضاشاه، گزارش‌ها و اسناد نویافته، طرحی نسبتاً دقیق از برخی از مراحل زندگی فرخی یزدی و به خصوص مناسبات او با چهره مرموزی چون عبدالحسین تیمورتاش (وزیر مقتدر دربار رضاشاه) —

این موضوعات تاریک، ارتباط تشکیلاتی یا فردی محمد فرخی یزدی با اعضای فعال حزب کمونیست ایران در تهران است. همچنین از ارتباط موسوی زاده مدیرمسئول روزنامه طوفان، با حزب کمونیست ایران اطلاعی نداریم. البته اجمالاً می‌دانیم فرخی یزدی با شخص تئودور روتشتاین،^۱ فرستاده ویژه رژیم شوروی سوسیالیستی به تهران، دوست بوده و علاوه بر اینکه مورد توجه کمونیست‌های ایرانی بوده، با اعضای برجسته سفارت اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی در تهران نیز روابط تنگاتنگی داشته است.^۲ این رابطه چنان قوی و تشکیلاتی بوده که در سال ۱۳۰۶ شمسی و به مناسبت جشن‌های دهمین سالگرد پیروزی انقلاب ۱۹۱۷، تأسیس دولت بلشویکی در روسیه شوروی، فرخی یزدی، که در آن زمان نماینده مردم یزد در مجلس ششم شورای ملی بود، به دعوت حزب کمونیست شوروی،^۳ رسماً برای سفر به مسکو دعوت شد. فرخی یزدی به همراه سه نفر دیگر، به سفارت سفیر در و خاطرات سفرش را نیز نوشت و در طوفان، البته به صورت ناتمام و ناقص، چاپ و منتشر کرد.^۴

به هر حال شماره اول و دوم «لوفان» در روز جمعه ۲۱ ذیحجه الحرام

چ. به دست داده، اما در باب ارتباط فرخی یزدی، با حزب کمونیست ایران، مطلقاً اظهار نظری نکرده‌اند: فرخی یزدی، سرانجام یک رؤیای سیاسی، پیشین، ص ۵۱-۱.

۱. برای آگاهی اجمالی از کم و کیف ارتباط محمد فرخی یزدی با تئودور روتشتاین و سفارت شوروی سوسیالیستی در تهران نگ: غلامحسین میرزا صالحی، (گردآورنده و مترجم)، جنبش میرزا کوچک خان بنابر گزارش‌های سفارت انگلیس، نشر تاریخ ایران، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۹، ص ۱۵۰.

۲. برای آگاهی نه چندان روشن و دقیق از ارتباط محمد فرخی یزدی با سفارت شوروی در تهران و درخواست‌های کمک مالی از روس‌ها و برخی شایعات در این باره، معین تقی‌شاهی، (به کوشش)، دو سال روابط محرمانه احمدشاه و سفارت شوروی، یادداشت‌های سای رضا هروی بصیرالدوله، نشر تاریخ ایران، چاپ اول، تهران ۱۳۷۲، ص ۷۲۷۳.

۳. مجله یغما، سال پنجم، شماره‌های ۴-۶، تابستان ۱۳۵۸، ص ۲۷۳.

۴. درباره شوروی خواهی محمد فرخی یزدی و برخی شایعات در این باره نگ: فرخی یزدی، سرانجام یک رؤیای سیاسی، پیشین، ص ۱۶-۱۰ و ۲۶-۲۱.

۳. ایرج اسکندری، خاطرات، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، چاپ اول، تهران ۱۳۷۲، ص ۵۲۲.

۴. برای متن گزارش ناتمام سفر محمد فرخی یزدی به شوروی نگ: فرخی یزدی، سرانجام یک رؤیای سیاسی، پیشین، ص ۱۰۶-۵۳.

۱۳۳۹ هجری قمری / ۲ سنبله (شهریور) ۱۳۰۰ شمسی و مطابق با ۲۹ اوت ۱۹۲۱ در چهار صفحه بزرگ منتشر شد. «مؤسس و صاحب امتیاز» این نشریه شاعر انقلابی معروف محمد فرخی یزدی بود. «مدیر مسئول» طوفان نیز موسوی زاده بوده است.

طوفان از همان اولین شماره نشان داد که به تفکرات سوسیالیستی و به خصوص مکتب کمونیسم و مارکسیسم و جریان معروف به «بلشویسم روسی» تعلق خاطر خاص دارد. مشی و نگاه و دید طبقاتی گردانندگان روزنامه، از همان شماره اول کاملاً آشکار بود. روزنامه طوفان در یک اقدام جالب و قابل تأمل، که به خوبی گرایش طبقاتی و سوسیالیستی‌اش را نشان می‌دهد، در همان صفحه اول، تحت عنوان «اختیار اداره» خطاب به مشترکین و خوانندگان خود نوشت:

«اشتراک این جریده دو درجه دارد: درجه اول، یعنی برای اعیان و رجال محترم و وزراء و تجار و رؤسای ادارات و شعبه‌ها، سالیانه هشت تومان و درجه دوم یعنی برای کسبه و دهقانان، کارگران، محصلین مدارس، اشخاص بی‌بضاعت سالیانه چهار تومان خواهد بود»^۱

چنین به نظر می‌رسد که روزنامه طوفان دارای یک اتاق فکری با گرایشات سوسیالیستی، مارکسیستی و بلشویکی بوده است. اتاق فکری که یکی از مهم‌ترین مأموریت‌هایش آشنا کردن مردم ایران با دستاوردهای انقلاب بلشویکی اکتبر ۱۹۱۷ روسیه و جلب نظر روشنفکران و کارگران ایرانی به این انقلاب بود. از اعضای این اتاق فکری نام و نشان آنان، اطلاعاتی نداریم. اما بدون شک، یکی از آنان سید محمد دهگان بوده است. روزنامه طوفان در چند سال این انتشارش و تا زمانی که دیکتاتوری نظامی رضاشاه پهلوی فضای مطبوعاتی را تحت کنترل خود درآورد، و سانسور زده و مختنق نکرده بود، در سرمقاله‌ها، مطالب، مقالات، اخبار داخلی و خارجی و ترجمه‌های متعددی، گرایش آشکارش را به فکر سوسیالیستی و ایجاد انقلاب و دگرگونی قهرآمیز در ایران نشان داد.^۲

۱. طوفان، سال اول، شماره اول، ص ۱.

۲. تبلیغ برای سوسیالیسم و فکر اشتراکی و همچنین پروپاگاندا برای انقلاب بلشویکی اکتبر ۱۹۱۷ در روزنامه طوفان، از جمله موضوعاتی است که با کمال تعجب تا امروز، چندان مورد توجه و